

Työ ja turva -osasto/KR/ea

14.1.2019

SAK 13547 / 2018

Opetus- ja kulttuuriministeriö
kirjaamo@minedu.fi
saara.luukkonen@minedu.fi

OKM/60/010/2018

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN ASETUS OPISKELIJAKSI OTTAMISEN PERUSTEISTA AMMATILISESSA PERUSTUTKINTOKOULUTUKSESSA ANNETUN OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN ASETUKSEN MUUTTAMISESTA

Opetus- ja kulttuuriministeriö on valmistellut esityksen opiskelijaksi ottamisen osittaisesta muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan, että SORA-aloilla, joista säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 81 §:ssä, koulutuksen järjestäjä voisi jättää valitsematta hakijan, joka saa pääsy- tai soveltuvuuskokeesta 0 pistettä. Tämä antaisi koulutuksen järjestäjälle mahdollisuuden jo ennen opiskelijaksi ottamista ottaa paremmin huomioon hakijan soveltuvuuden alalle ja hakijan edellytykset suoriutua tutkintoon johtavasta koulutuksesta.

Pyydettyinä lausuntonaan Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK totea seuraavaa.

SORA-tutkinnot, kuten sosiaali- ja terveystieteiden, turvallisuusalan ja logistiikan perustutkinto, johtavat ammatteihin, joissa työntekijät ovat vastuussa toisten ihmisten terveydestä ja turvallisuudesta. SAK pitää perusteltuna, että näillä aloilla on voitava soveltaa pääsy- ja soveltuvuuskokeita. SAK kannattaa tältä osin esitystä ja pitää tarkoituksenmukaisena, että alalle soveltuvuus varmistetaan SORA-aloilla joko ennen opiskelijaksi ottamista tai mahdollisimman varhain opiskelun aikana.

Esitys on sellaisenaan kuitenkin liian yleisluontoinen ja väljä. Erityisenä haasteena SAK näkee kysymykset opiskelijoiden yhdenvertaisuutta ja oikeusturvaa koskien. Pääsy- ja soveltuvuuskokeen järjestäminen ei olisi pakollista, vaan koulutuksen järjestäjä voisi edelleen itse päättää kokeiden järjestämisestä. Soveltuvuuden mittaaminen on nykyisinkin mahdollista, mutta koulutuksen järjestäjät tekevät arvioita vaihtelevasti. Esitys ei tältä osin tosi muutosta nykytilaan. Esitys jättää tilaa alueellisille ja koulutuksen järjestäjien välisille eroavuuksille.

Esitys koskee vain yhteishakua, siis nuoria perusasteen jälkeen toiselle asteelle hakeutuvia opiskelijoita. Se ei koske jatkuvan haun kautta hakeutuvia pyrkijöitä, lähinnä aikuisopiskelijoita. Vaikka esityksen tavoitteena on edistää tasapuolista kohtelua, asettaa se tällaisenaan hakijat eriarvoiseen asemaan iän ja hakukohteenä olevan oppilaitoksen osalta. Koska esitys koskisi vain yhteishaun kautta hakeutuvia nuoria, on erityisesti huomioi-

Työ ja turva -osasto/KR/ea

14.1.2019

tava nuoren kehityspsykologinen kehityskaari ja siinä tapahtuvat muutokset. Ratkaisematta jää, kuinka kauan nuorena annettu hylkäävä päätös määrittää henkilön soveltuvuutta ja ominaisuuksia valita myöhempiä opintoja.

Esityksen mukaan koulutuksen järjestäjällä on selvitys- ja ohjausvelvoite suoritettavan tutkinnon tai koulutuksen valinnassa. Säännöksellä varmistettaisiin se, että hakija saa neuvontaa ja ohjausta sopivan tutkinnon tai koulutuksen löytämiseksi. SAK painottaa ohjauksen ja henkilökohtaistamisen merkitystä opintoihin hakeutumisessa ja niiden suuntaamisessa. Soveltuvuutta määriteltäessä on tärkeää, että koulutuksen järjestäjälle määritetään ohjausvelvoite ja opiskelijalle etsitään toinen, hänelle paremmin soveltuva opintopolku, jos SORA-ala ei sellainen ole. Esitys on tältä osin kannatettava ja vastaa uuden ammatillisen koulutuksen lainsäädännön mukaista henkilökohtaistamisprosessia (HOKS). SAK tuo kuitenkin esiin, että HOKS-prosessin toteutuksessa on nykytilanteessa vaihtelevuutta. Jotta ohjausvelvoite voidaan toteuttaa, on varmistettava että koulutuksen järjestäjällä on siihen riittävästi taloudellisia ja toiminnallisia resursseja. SAK suhtautuu siksi osin kriittisesti arvioon, että esitys on kustannusneutraali.

Esitys ei määritä soveltuvuuskokeiden kriteereitä, sisältöä tai järjestämistapaa. Avoimeksi jää muun muassa miten, kenen toimesta ja millä pätevyydellä alalle soveltuvuus määritellään ja mitataan. SAK näkee, että alle soveltuvuus ja aiempi koulumenestys perusteella eivät SORA-aloilla ole itsestään selvästi toistensa vastinpari. Pelkkä päästötodistuksen arvosanojen pisteytys ei tule olla ensisijainen soveltuvuuden kriteeri. Se ei kerro pyrkijän muista, ehkä oleellisemmista alalle soveltumisen ominaisuuksista. SAK katsoo, että valintaperusteiden tulee rakentua siten, ettei aiempi opintomenestys liiaksi rajaa mahdollisuutta opintoihin tulevaisuudessa. Uuden ammatillisen koulutuksen tulee henkilökohtaistamisen periaatteen mukaisesti tukea opiskelijaa saavuttamaan opintojen aikana riittävät perustaidot tulevassa ammatissa ja yhteiskunnassa pärjäämistä varten.

SAK katsoo, että soveltuvuuden arvioimiseen tulee jatkossa määritellä selkeät, valtakunnalliset kriteerit ja standardi soveltuvuuskokeiden sisällöstä, toteutustavasta sekä valintaa tekevien henkilöiden koulutuksesta ja pätevyyksistä. Lisäksi soveltuvuus tulisi arvioida kaikilta hakijoilta hakeutumisväylästä riippumatta. Tällöin päästäisiin paremmin vastaamaan niihin kysymyksiin, joita esityksellä tavoitellaan: alalle soveltuvan työvoiman saanti, opintojen läpäisy, opiskelijoiden yhdenvertaisuus sekä potilas- ja asiakasturvallisuus. Soveltuvuus ja soveltumattomuus eivät ole pelkkä opiskelija-valintakysymys, vaan se voi syntyä myös koulutuksen aikana. Siksi tarvitaan keinoja myös opintojen aikaiseen uudelleen tarkasteluun ja henkilökohtaistamiseen. Opiskelijan on tarvittaessa voitava muuttaa ja suunnata opintojaan myös opintojen aikana. SAK painottaa, että SORA-alan yleinen lainsäädännön kehittämistyö tulee kytkeä kiinteästi mukaan alan ammatillista koulutusta kehitettäessä ja soveltuvuuksista säädettyä.

Työ ja turva -osasto/KR/ea

14.1.2019

Suurena yhteiskunnallisena kysymyksenä on jatkossakin, miten kaikki perusasteen päättävät nuoret saataisiin jatkamaan toisen asteen koulutuksessa perusasteen jälkeen. Yhtä lailla keskeinen kysymys on toisen asteen läpäisy. Koulupudokuudella ja opintojen keskeytymisellä on selvä yhteys syrjäytymisriskiin. Nuoriso- ja koulutustakuun tavoitteisiin tulee voida vastata, mutta kysymys ei ole ratkaistavissa ainoastaan ammatillisen koulutuksen kysymyksenä. Se vaatii monialaisia toimenpiteitä niin perusopetukselta ja nivelvaiheen ohjaukselta kuin nuoriso-, sosiaali- ja työvoimahal- linnon toimijoilta.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry